

אגף תכנים, תוכניות,
הכשרה והשתלמויות

ניחומים

הצעה לטקס יום השואה תשפ"ב
מסילות אל האבדון, שילוחם של יהודים בתקופת השואה

קריין: השנה, יום הזיכרון לשואה ולגבורה תשפ"ב יתקיים בסימן "מסילות אל האבדון – שילוחם של יהודים בתקופת השואה".

על פי מדיניות הפתרון הסופי, עקרו הגרמנים הנאצים ועוזריהם מיליוני יהודים מבתייהם ושילחו אותם אל מותם. פעולה מאורגנת הביאה להחרבת קהילות יהודיות בכל המרחב שגרמניה כבשה, קהילות שהתקיימו מאות שנים. המונים הובלו ישירות לאתרי השמדה. רבים הועברו תחילה לתחנות ביניים – לגטאות ולמחנות מעבר.

דבר מנהל. ת בית הספר:

קריין: לאמירת "יזכור" ו"אל מלא רחמים", אתם מתבקשים לעמוד.

נזכור / אבא קובנר

נזכור את אחינו ואחיותינו, את בתי העיר ואת בתי הכפר,

את רחובות העיירה שסאנו כנהרות,

ואת הפונדק הבודד עלי אורח,

את הישיש בקלסתר פניו,

את האם בסודרה.

את הנערה בצמותיה,

את הטף, את הטף.

את אלפי קהילות ישראל על משפחות האדם,

את כל עדת היהודים

אשר הוכרעה לטבח על אדמת אירופה מידי הכורת הנאצי.

את האיש שזעק פתאום ובזעקתו מת.

את האישה שחבקה את תינוקה אל ליבה וזרועותיה צנחו.

את התינוק שאצבעותיו מגששות אל פיטמת האם והיא כחולה וצוננת.

את הרגליים, את הרגליים שביקשו מפלט ולא היה מנוס עוד.

ואת שקפצו ידיהם לאגרוף,

האגרוף שחפן את הברזל,

הברזל שהיה לנשק החזון, הייאוש והמרד.

והם ברי הלבב.

והם פקוחי העיניים.

והם שהשליכו נפשם מנגד וידם קצרה מלהושיע.

נזכור את היום.

את היום בצהריו.

את השמש שעלתה על מוקד הדמים,

את השמים שעמדו גבוהים ומחרישים.

נזכור את תלי האפר אשר מתחת לגנים הפורחים.

יזכור החי את מתיו,

כי הנה הם מנגד לנו.

הנה ניבטות עיניים סביב סביב.

ואל דומי, אל דומי לנו עדי יהיו חיינו ראויים לזכרם.

קריין:

אל מלא רחמים, שוכן במרומים,
המצא מנוחה נכונה, על כנפי השכינה,
במעלות קדושים וטהורים, כזוהר הרקיע מזהירים,
את כל הנשמות של ששת מיליוני היהודים, חללי השואה באירופה,
שנהרגו, שנשחטו, שנשרפו ונסנספו על קדוש השם בידי המרצחים הגרמנים הנאצים ועוזריהם משאר העמים.
לכן בעל הרחמים יסתירם בסתר כנפיו לעולמים
ויצור בצרור החיים את נשמותיהם.
ה' הוא נחלתם, בגן עדן תהא מנוחתם,
ויעמדו לגורלם לקץ הימין, ונאמר אמן.

קריין: אפשר לשבת.

שיר: התחנה הקטנה טרבלינקה

קריין: קרון הרכבת שימש אמצעי מרכזי לשינוע יהודים אל מותם והיה לאחד הסמלים הבולטים של השואה.

הקרון – סמל הקדמה, הגלובליזציה והטכנולוגיה האנושית במונחי המאות ה-19 וה-20 – היה לסמל לנסיגה מוסרית מערכי אנוש אל תהום של תעשיית רצח שלא נודעה כמותה. כתב על כך יעקב וינברגר ז"ל, שורד שואה שנולד במונקאץ' שבהונגריה, תיאור של חלום שהתנפץ:

"בדרך לאושוויץ: החלום הגדול שלי התגשם, צחוק הגורל, בהיותי ילד קטן היה לי חלום גדול: לצאת פעם למסע ברכבת סביב העולם..."

**מי דמיין שהחלום שלי ייהפך בסופו של דבר לסיוט אחד גדול, לגבי הייתה זו נסיעתי הראשונה בחיי...
אך הפעם הזאת נסיעה עצובה ומשפילה, נסיעת בכורה ברכבת לעבר אושוויץ!!"**

קריין: הקרון היה לסמל השואה בתודעתם של הניצולים. הוא מייצג את הפרידות הקשות, את תחושת האימה מפני היעד העמום, את מאבק ההישרדות שהתנהל במהלך המסע – מאבק על מים ועל אוויר, על מקום לעמידה. הוא מייצג את מחזות המוות.

קריין: דן פגיס נולד ב-1930 בעיר רדאץ שבחבל בוקובינה שברומניה. עם הכיבוש הגרמני בשנת 1941, גורשו יהודי בוקובינה מבתיהם, ובהם פגיס ומשפחתו.

כְּתוּב בְּעֶפְרוֹן בְּקֶרֶן הַחַתּוּם / דן פגיס

כָּאן בְּמִשְׁלֹחַ הַזֶּה

אֲנִי חוֹה

עִם הָבֵל בְּנִי

אִם תֵּרְאוּ אֶת בְּנֵי הַגָּדוֹל

קִיּוֹן אָדָם

תִּגִּידוּ לוֹ שְׁאֲנִי

(אפשר לבצע או להשמיע את השיר בביצועים המוצעים כאן או לקרוא אותו.) [ביצוע 1](#), [ביצוע 2](#)

קריין: גם בקרונות המשא הסגורים, גילו יהודים ביטויים של אמונה ושל ערכים יהודיים, של אחיזה במשפחה ושל אהבת חיים. הקרון היה למקום מעבר משמץ חום של חיים קודמים למציאות אחרת לגמרי, מעבר מגטו למחנה השמדה, מחיים למוות, ממשפחתיות לבדידות.

קריין: הרב סיני אדלר ז"ל נולד בשנת 1928 בפראג. הוא גורש עם משפחתו לגטו טרזינשטט ובגיל 16 גורש ברכבת מטרזינשטט לאושוויץ. וכך כתב:

"הלילה הראשון של נסיעתנו עבר. אחריו באו גם היום והלילה השני, ליל שבת פרשת בהר סיני.

עם היכנס הלילה קידש אבי את השבת על פרוסת לחם. היינו מרוחקים מכל העולם כולו – על כל הנאצל שבו, הן הרוחני והן הפיזי – אולם קדושתה של שבת פילסה לעצמה את הדרך אלינו לתוך קרון הבהמות העלוב הסגור על מנעול ובריאח ושמור היטב על ידי הזקיפים הנאציים."

קריין: גם בקרונות המשא הסגורים, גילו יהודים ביטויים של אמונה ושל ערכים יהודיים, של אחיזה במשפחה ושל אהבת חיים. הקרון היה למקום מעבר משמץ חום של חיים קודמים למציאות אחרת לגמרי, מעבר מגטו למחנה השמדה, מחיים למוות, ממשפחתיות לבדידות.

קריין: הרב סיני אדלר ז"ל נולד בשנת 1928 בפראג. הוא גורש עם משפחתו לגטו טרזינשטט ובגיל 16 גורש ברכבת מטרזינשטט לאושוויץ. וכך כתב:

"הלילה הראשון של נסיעתנו עבר. אחריו באו גם היום והלילה השני, ליל שבת פרשת בהר סיני.

עם היכנס הלילה קידש אבי את השבת על פרוסת לחם. היינו מרוחקים מכל העולם כולו – על כל הנאצל שבו, הן הרוחני והן הפיזי – אולם קדושתה של שבת פילסה לעצמה את הדרך אלינו לתוך קרון הבהמות העלוב הסגור על מנעול ובריאח ושמור היטב על ידי הזקיפים הנאציים."

קריין: הגירושים פיצלו משפחות. פעמים רבות השאירו המגורשים מאחור בני זוג, הורים ואחים, ילדים וחברים.

יהודים ניסו, בדרכים שונות, להעביר אל יקיריהם שנותרו מאחור מידע על מצבם ועל תחושותיהם מתוך הקרונות. הם כתבו מכתבים על פיסות נייר שמצאו, השליכו את מכתביהם מהרכבת וקיוו שמישהו ימצא את מכתבם וישלח אותו ליעדו.

קריין: אהרון ליוקנט כתב מכתב בשנת 1943, בהיותו בקרון רכבת שיצא ממחנה המעבר דרנסי שבצרפת אל מחנה ההשמדה מיידנק, שבו עתיד היה להירצח. הוא כתב לילדיו ברטה וסימון וזרק את הפתקים מרכבת הגירוש. אהרון לא ידע מהו יעדה של הרכבת, אך רצה להותיר זיכרון ותקווה לילדיו:

"ברט היקרה, זהו כבר היום הרביעי. אני נמצא כעת בקרון. אנחנו בוודאי נוסעים לגרמניה. אני גם בטוח שאנחנו נוסעים לעבוד. אנחנו – 700 איש בערך. 23 קרונות [...] אני מקווה, ילדתי, שתדעי להתנהג כאדם חופשי, אף-על-פי שאת נשאר בינתיים בלי הוריק. אל תשכחי [...] להיות יהודייה וגם בן אדם [...] מסרי את כל מה שאני כותב לך גם לסימון.

מסרי לו שילמד ויהיה תלמיד טוב, כי הוא מוכשר [...]

אני נוסע בביטחון שתגדלי ותהיי ילדה טובה, בריאה וחכמה.

אבא שלך, בתקווה לראות אותך בקרוב."

שיר: יש לי סיכוי להינצל (אביתר בנאי)

קריין: כל יהודי / נועם חורב

"כל יהודי נולד
עם מספר דמיוני על היד,
שהולך תמיד איתו -
לאורך חייו,
לאורך מותו.
כל יהודי נולד,
עם רכבת שקופה ממנה ירד,
ועליה חייו,
ועליה צחוק ילדיו.
כל יהודי נולד,
עם משא כבד על גבו,
וטלאי צהוב מרופט,
שנעוץ בדופן ליבו.

כל יהודי חייב לשאול.
כל יהודי חזר מהשאול.
כל יהודי הוא ניצול.
כל יהודי נולד,
עם מספר דמיוני על היד,
שעוזר לו לזכור, -
מאיפה הוא בא.
ולאן הוא לא יכול להרשות לעצמו
לחזור.

קריין: ר' עזריאל-דוד פסטג, שהיה חסיד מודזיץ', חיבר בנסיעתו ברכבת המוות לחן למילים של "אני מאמין". ר' עזריאל-דוד עצמו נספה בשואה, אך הלחן שחיבר בהיותו על רכבת המוות הגיע בדרך לא דרך אל הרבי ממודזיץ', והוא שהפיץ את ניגונו של ר' עזריאל-דוד פסטג בעולם כולו. "עם הניגון הזה צעדו יהודים אל משרפות הגזים," אמר, "ועם הניגון הזה יצעדו יהודים לקבל את פני משיח צדקנו".

קריין: לשירת התקווה הקהל מתבקש לעמוד.

התקווה

